

תשציתו אה"כ משצית כולו ולא סגי בחצי שיעור, לפי דאס החיוב הוא לעשות מצב שאינך מחזיקו ואינך מרונה צו אה"כ אס אתה מחזיק אפי' חצי שיעור ש"מ דכן

ניח"ל צזה, וא"כ לא קיימת כלום תשציתו, ולפ"ז המשצית כזית אחד ונשאר לו עוד לא קיים כלום, דצא זה ולימד ע"ז שאינו מצוטל ומושצת ממך ואצלך כלל, ודוק.

מצודה י'

אכילת מצה

תנן - פסחים דל"ה א' - אלו דברים שאדם יוצא בהם ידי חובתו בפסח וכו' ויוצאין בדמאי ומק' הגמ' דמאי הא לא חזי לי' ומשני איבעי מפקר נכסי' וחזי לי', ופירש"י הא לא חזי לי' ואמרי' לק' מי שאיסורו משום כל תאכל חמץ לבדו יצא זה שיש לו איסור אחר, א"נ הויא לה מצוה הצאה בעצירה, והדברים תמוהין דמש"כ דהוי דומיא דטבל ז"ע דהא הטעם הוא משום דאחזע"א ואינו באיסור חמץ, וא"כ כ"ז שייך רק בטבל דאורי' אצל בדמאי דרבנן הא ודאי חייל ע"ז איסור חמץ דאורי', ואמנם ל"ק דכיון דמדרבנן דייני' לה כספק טבל ממילא הוי ספק קיום מצוה דמנה, ואמנם מש"כ משום מהצ"ע הא תמוה מאד דא"כ אמאי בעי' בטבל טעמים אחרים דאחזע"א, וכבר תמהו כן תו' בסוכה ד"ל והרמב"ן כאן וכו' דמהצ"ע דרבנן, אצל אכתי קשה דא"כ מאי משני הש"ס דאיבעי מפקר נכסי' ומה הועלנו צזה והא אכתי כ"ז שלא

הפקיר הוא אסור באכילתו ואכתי הוי מצוה הצאה בעצירה, אלא דהרמב"ן כתב דכיון דאפשר לתקן אינו מהצ"ע ואהכי גם טבל ממש אינו מהצ"ע, והוא ז"צ דמה צכך דאפשר לתקן אטו לכן אינו עצירה, והנה תמו' בדל"ח א' הק' למ"ל קרא למעט טבל חיפו"ל דבעי' מנתכס מהיקשא דחלה וטבל הא אינו לכם כמבואר גבי אחרוג ותי' דיש שיעור דכזית ללא חלק הכהנים ועוד דמייירי צכהן, וז"ע להתי' השני דתו' אס בדמאי כה"ג היכא דאינו כהן אס יצא י"ח דמאי מהני איבעי מפקיר והא סו"ס אינו שלו עדיין, ובאמת דבעיקר הדבר דבעי' שלו הנה צרא"ש מבואר דמנה גזולה אינו יוצא צה דאינו שלו, ותמה השאג"א צסי' ז"ד דהא מאי דבעי' לכם מחלה ילפי' לה ובחלה גופא הא מבואר צר"פ הגזול דכל חסרונו הוא רק מצד מנאץ אצל ודאי חיילא ההפרשה, ועוד תמה דהרא"ש הביא שם מיד אח"ז ד' הירו' דמנה גזולה לא יצא מצד מהצ"ע,

ומוכח דלא צעי' לכס ורק מטעם עצירה אחי' עלה וסותר ד' עצמו תוכ"ד, ובמקו"ח סי' תנ"ד הק' דהיכי משכח"ל בכלל גזול והא קנייה בשינוי מעת הלעיסה, וע"ש שיישצ דאולי צעי' נמי הנאת גרונו ואז עדיין הוא קודם שינוי, ואכן באמת ד"ז ז"צ דהא קיי"ל בלע מנה ינא בלע מרור לא ינא, ומוכח דלא צעי' הנאת גרונו, והריטב"א בסוכה דל"ה כ' באמת דל"ש כלל חסרון דמנה גזולה מה"ט לפי דבעידנא דלעס' קניי' ותו ליכא בשעת הנאת גרונו ומעיו שום גזילה, ע"ש, ומבואר עכ"פ נמי דד' הריטב"א דצעי' הנאת גרונו, והוא ז"צ כהנ"ל.

ובאמרי בינה ה' פסח סי' כ"ג תמה דבלבדש מבואר בסי' תע"ה דהא דאס בלע מנה ינא הטעם דבמנה צעי' העיקר השביעה ודלא כמרור דהוא עכס הרגשת האכילה, והרי לפ"ז נמנא דאכל חצי זית מנה והקיא וחזר ואכל חצי זית לא ינא י"ח כיון דליכא שביעה בכזית, וא"כ מהו זה דמבואר בנשבע לא לאכול מנה בלילי פסח - עש"ך חו"מ סי' ע"ג ובכמה דוכתי- לא חיילא שבעתו אא"כ נשבע בכולל, ולמ"ל כולל מיוחד לזה הא בכל גוונא הוי כולל לפי דאיסור שבעה הא עבר גם בכה"ג דאכל חצי והקיא וחזר ואכל חצי ואילו למנה לא ינא בזה, וא"כ בכל גווי הוי כולל, ובאמת דבט"ז ומג"א סי' תע"ה מבואר דהגם דאס אכל כזית בכדי אכילת פרס ינא מ"מ לכתחי' צעי'

בצ"א ממש, ואינו מובן הטעם בזה ומאחר דהכל נחשב אכילה אחת למה לא ינא י"ח, וביותר דצירו' פ"ו דנזיר הל"א מספק"ל בחילקו לשני חצאין ואכלו אי ינא, ואמאי לא ומ"ש מכל האכילות שבתורה, ועוד יל"ע בזה דמבואר בשילהי פסחים דכרך מנה ומרור לא ינא לפי דאחי דרבנן ומבטל לדאורי' ופירשצ"ס דמבטל לטעם מנה, והא גם אס בלע מנה ינא ומאיכפ"ל דליכא טעם, והרי אס יבלע ללא לעיסה מבואר להדיא דאינו מבטל לפי דהא לחודי' קאי והא לחודי' קאי וא"כ מאיכפ"ל שלעסן יחד ומבטל הטעם והא לא צעי' טעם מנה, ובאמת דעיקרא דהאי דינא ז"ע מה פשר הדבר דמנות מבטלות זא"ז, והרי אין כאן ציטול במציאות מחמת איבוד הטעם דא"כ אמאי דוקא מנה ורשות, ואמאי אי תרווייהו הוו מנה דאורי' אין מבטלין זא"ז, א"ו דעכס מציאות הרשות שבו עושארו למין אחר ומבטלו, ואינו מובן כלל, ומה"ט נמי תמוה בזה דאין מפטירין אחר המנה אפיקומן ומבואר בהרבה ראשונים הטעם כדי שישאר טעם מנה בפיו והא אפי' בלע ינא ולא צעי' כלל טעם מנה.

ובבב"ב יל"ע בזה דמבואר בשילהי פסחים דמנה ומרור שרכין זצ"ז ינא י"ח מנה אכל כרכו בסיב לא ינא, ולכא' מ"ש סיב ממרור, וכתב הרמב"ם הטעם לפי דהמרור טפל למנה והיינו דאהכי אינו מבטלו, ומלבד מה

דל"ע מההיא דמנזות מבטלות זא"ז הן גם תמיהו רבותינו הפר"ח והגרע"א דהא בפ"ג מאצות הטומאות הל"ה פסק הר"מ -ומקורו מתוספתא זבים פ"ה- דהכורך כזית מבשר נבלת העוף הטהור בחזרת וכיו"צ ובלעה אע"פ שלא נגע בגרונו ה"ז טמא אבל כרכו בסיב ובלעו ה"ז טהור, ובטעמא דמילתא מבואר שם בכס"מ לפי דחזרת מין מאכל הוא ומין צמינו אינו חונך ואילו סיב לאו מין מאכל הוא, וא"כ למ"ל הכא לטעמא דמרור טפל תיפו"ל דזה מין צמינו וזה לא. עוד יל"ע דהא דמבואר בדל"ה א' דהמחה וגמעו אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מנה היא אינו יוצא דה"ת, ופירש"י דאינו יוצא דלאו דרך אכילה אכיל ל"י, וכבר תמיהו עליו דא"כ אמאי על חמץ כה"ג ענוש כרת והא אינו דרך אכילה, ועוד דבחולין דק"כ א' מבואר בגמ' טעמא אחרינא מחמת דבעי לחם עוני וליכא.

והנה בדל"ו א' ס"ל לריה"ג דאינו יוצא בציכורים שאינו נאכל בכל מושבות ואינו יוצא במע"ש שאינו לחם עוני שנאכל בשמחה, ור"ע פליג דזה ורק דציכורים ס"ל דאינו דומיא דמרור שאין צמינו ציכורים, ותמה בשפ"א דא"כ גם בחלה ותרומה לא י"א י"ח שהרי במרור ליכא מה"ת תרומה, וחלה נמי ל"ש במרור, ועוד יל"ע דהמהר"ל כתב בס' גבורות ד' דמי שאין לו אלא מנה עשירה יאכלנה כיון דמנזות מנה בעצמותו יא' כה"ג וכל

חסרוננו מנז לחם עוני וכשאין לחם עוני יקיים עכ"פ מנזות מנה, ותמיהו דלפ"ז גם מע"ש אם אין לו מנה אחרת יאכלנה כיון דגם דזה חסרוננו מנז לחם עוני וא"כ מאי מק' הגמ' בציכורים לריה"ג למ"ל טעמא דמושבותיכם תיפו"ל מנז לחם עוני והא נ"מ היכא דאין לו מנה אחרת, ועוד ז"צ מש"כ התו' בדל"ח א' דהחסרון דמשתמרת לא לשם מנה אלא לשם זבח וכן החסרון דאינו באנינות וכן החסרון דאינו נאכל כל ז' לזה סגי גם בעומד לכה, ואהכי בחלות תודה ורקיקי מזיר גם אם לא נשחט הזבח פסולות, אבל אם החסרון מנז מנזתכם אזי לא סגי בעומד לכה, והטעם לפי דלא כתב דהדיא פסול דמנזתכם, ואינו מוצן מה בכך והא סו"ס איכא פסול כזה ופסול דאורי' הוא.

ויצוד יל"ע דהר"מ פסק בפ"ו דנילוש שלא צמים כשר, אבל הרמב"ן במלחמות פסל לה משום דהא בעי' דוקא דבר שבא לידי חימוץ וזה אינו בא לידי חימוץ, אלא דכבר כתב די"ל דלהר"מ תלוי אי יש צמינו חימוץ, אבל עכ"פ הק' עוד דהא אפי' במשתמר שלא לשם מנה אלא לשם זבח פסול כ"ש זה שאינו משתמר כלל לפי שאינו מחמיץ לעולם, וז"צ מ"ט דהר"מ, ומאידך תמיהו דהא בחלה חייב גם צנילוש צמי פירות והגם דאינו בא לידי חימוץ, ואילו בתבואה שלא הביאה שליש כתב הגר"א ריש חלה דאי אינה צאה לידי חימוץ אינה חייבת בחלה דגם דזה בעי'

עוֹד יל"ע זהה דכ' הרא"ש דהא דבעי כזית במרור הוא משום דמזכרין על אכילת מרור ואין אכילה פחותה מכזית, והק' השאג"א בס"י ק' דלכאוף תיפול מעיקר הדין כיון דכתי' על מצות ומרורים יאכלוהו, וכ"ת דהך יאכלוהו קאי על הפסח א"כ מאי מק' הש"ס בשילהי מכילתין למ"ל קרא דבערב תאכלו מצות תיפול מקרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו, ומאי קו' והא בעי' קרא דבעי כזית במצה כיון דמקרא דיאכלוהו לא שמענו אלא על הפסח ולא על המצה, גם כבר תמיהו עמש"כ תו' בר"פ ערבי פסחים דהא דא"א לאכול מצה בתוספת יו"ט דערב פסח לפי דהוקש לזבח דבעי לילה, ותמיהו למ"ל לזה תיפול דכתי' להדיא בערב תאכלו מצות, ובעי לילה מחמת קרא דכתי' בגופי'.

ואשר יראה לענ"ד בס"ד צוה הוא, דחיוצ האכילה דמצה אינו חיוצ סתם של אכילה לאכול כזית מדבר מסויים, אלא ענינו הוא קציעות סעודה של לחם עוני כליל פסח, דענינו של החיוצ הוא לאכול לחם עוני כהעניינים ואהכי צריך לקבוע סעודת עניים כליל פסח, וכל מהות החיוצ הוא דהאכילה שגך כליל פסח תהא אכילה של מצה ולא של חמץ, ואין כאן סתם חובת אכילה אלא דהחובה היא דהאכילה שגך שאתה אוכל דהיינו סעודתך תהא אכילת עניות של מצה, וכלילה הזה אכילתך אכילת עניים היא אבל לא שתעשה

צא לידי חימוץ, ומ"ש מהכא, והר"ן הק' כע"ז בהיפך על הר"ף ש' דפת הדראה דהיינו פת סובין כשירה למצה, והא לחלה אינו חייב צה"ג, גם יל"ע זהה דעיסת הכלבים אינה כשירה למצה מבואר בר"ש ריש חלה הטעם לפי דאינו לחם, אבל הרמב"ם כ' לפי דאינו משומר, ותמה הגר"ח דהא מבואר גם לגבי חלה וזרכה וזימון דאינו לחם ובהנהו ע"כ הטעם דאינו לחם וא"כ למה הוצרך הכא הר"מ לטעמא דאינו משומר, ומאידך הק' המנח"ח דצפת הבאה בביסנין מבואר בצרכות דל"ח דיוצא י"ח מצה, ואילו לגבי המוציא מבואר דאינו חייב אא"כ קבע עילוי', ועוד הק' המנח"ח דהא דמבואר גבי חלות תודה דעשאן למכור בשוק יוצא משום דדעתו שאם ימצא לוקח ימכרנה ואי לא יטלנה לעצמו, והק' דמאחר דהחסרון צוה הוא בלשמה דשימור א"כ נימא אין צריכה ככלל לשמה דאין צריכה, ועוד הק' המנח"ח דהא דדנו רבותינו במצת איסור אי אמרי' עדל"ת והא אינה ראויה כל שצעה דרק למצת מצוה היא מותרת, גם עי' במנח"ח דכ' דהיכא דמשתמרת למצה ולעוד דבר אזי הוי פלוגתא דרש"י והרמב"ם אי כשר ואל"כ במאי פליגי, והחינוך במצוה ל' הק' באסר ע"ע מצה בקונס אמאי לא נימא עדל"ת, ע"ש, ותמיהו דהא כיון דאסרי' עלי' בקונס לאו דידי' הוא ואינו יכול לצאת צה בכלל וממילא ליכא הכא עשה שידחה.

אכילה מיוחדת של מנה, אלא דהאכילה הרגילה שלך והסעודה הרגילה שלך הלילה הזה היא אכילת עניות, וממילא אינו חיוב לאכול מנה אלא החיוב הוא שהאכילה שאתה אוכל תהא אכילה של מנה, וכל חיוב האכילה הוא קביעות הסעודה על המנה שהלילה הזה האכילה שלך היא אכילת עניים, והיינו מאי דמצוה צתוס' וצר"ן דהא דשרי דמאי לפי שהוא מאכל עניים, והיינו ע"פ המצוה צפיה"מ להר"מ צפ"ג דדמאי דהא דמאכלין את העניים דמאי הוא רק האכלה על פתח הבית ולא שיטול לביתו, והיינו כי כל ההיתר הוא נורת אכילה של עניות, ולא שהוא היתר לעניים לאכול, ומנה נורת אכילה היא סעודת עניות, וזהו יסוד הדבר מאי דמקשי' מנה לחלה דבחלה נמי יסודו הוא עריסותיכם דהיינו לחם כשיעור סעודה דזהו המחוייב בחלה דמכל סעודה שלך אתה צריך להפריש ראשית לכהן, והעריסה והסעודה הא' הוא המחייב, וה"נ במנה כ"ה דענינו הוא קביעות סעודה על המנה.

שאנו סעודה אין כאן קביעות של כלום, וחצי קביעות אינו אלא עראי גדול, והיינו טעמא דאין מפטירין ובעי שישאר טעם מנה בפיו דהיינו ששבע בזה ואינו אוכל יותר וזהו סעודתו הלילה הזה, ואין ענינו דוקא הרגשת הטעם כ"א הרגשת השובע וסיום האכילה, ולפ"ז זהו נמי יסוד המנה דעל מנות ומרורים יאכלוהו דהכל דבר א' הוא, והיינו דהלילה הזה סעודתך היא פסח מנה ומרור והכל סעודה א' המורכבת משלשתן, והן זהו יסוד ההלכה דמרור דרבנן מבטל טעם מנה דאורי', דנהי דא"צ טעם וגם אם בלע י"א מ"מ הוא סימן לנורת האכילה דמאחר דהמרור מבטל טעם המנה ממילא אין כאן סעודה של מנה כ"א סעודה המורכבת ממנה ומרור גם יחד, ואלא דאי תרוייהו הוו חיובא עבד שפיר סעודה אחת מתרוייהו והכל סעודה אחת הויא, אבל מאחר דזה רשות וזה מצוה א"א לחושבו כאכילה אחת של מצוה וממילא בטל שם אכילת מצוה מהכא.

וְלִדְהִי צמי שאין לו אלא חצי זית מנה דדנו רבותינו אי איכא ענין דחצי שיעור גם במנות, להאמור - לולי דצריהם ז"ל - אין שום משמעות לחצי זית במנה, דבשלמא אם ענינו הוא סתם מעשה אכילה איכא למידן על חצי שיעור, אבל אם ענינו הוא קביעות סעודה על המנה שסעודתך הלילה הזה היא סעודת מנה אזי חצי כזית

וְלִפ"ז היינו טעמא דבעי' נאכל בכל מושבותיכם ובעי' נאכל בארצות ובעי' נאכל כל שבעה דכל אלו ענינם הוא שיהא דבר הנאכל מחמת מנה ושהוא סעודה של מנה, ואילו דבר שאינו נאכל בכל מושבות אינו סעודה וכמו"כ אינו נאכל בכל ז' דש"מ דאי"ז דבר המשמש כמאכל אלא כקיום מצוה בעלמא, ואהכי

צעיי נאכלל באנינות דזהו כל מהות האכילה שלו.

ו'פ"ז הא דצעיי לשמה היינו דלא רק צורת האכילה היא אכילת עוני אלא שכל מהותו של המנה יהא דבר המשמש למאכל עוני ואהכי צריך שייעשה מעיקרא לכך, ואהכי צנעשה ומשתמר לשם דבר אחר הוא מגרע צמהותו, והיינו מאי דאיפליגו רש"י והרמב"ם אי צמשתמר לתרווייהו מגרע או לא, וזה מיושב קו' המנח"ם דאין צריכה, כיון דאין כאן שום ענין של חלות דנימא דל"ש שיחול חלות מסופק, אלא הוא ענין של מצב מסויים שהדבר הזה מהותו הוא משמש לאכילת עוני, וממילא כשנעשה ע"ד שישמש גם כזה צמצם מסויים ממילא הוא לחם עוני, ול"ד ללשמה דגט שהוא חלות מסויים שצריך לחול דאמרי' דל"ש חלות מסופק.

ובזה מצואר צס"ד ד' הרא"ש גבי מנה גזולה, דהא דצעיי שלו אינו איזה גזיה"כ דלכס אלא משום דכשאינו שלו ל"ש לקרותו קציעות סעודה דאכילת גזל אכילת עראי היא צמהותה וצנעמותה דאינה אכילת בעלים וזהו מאי דילפי' מחלה דצעיי לכס, ואהכי נהי דבחלה גם גזולה חייבת היינו טעמא דבחלה הא דייני' על החפץ אס הוא דבר המשמש כסעודה וא"כ צה מאיכפ"ל שהיא גזולה דמ"מ הא לבעלים היא משמשת כסעודה, ואהכי לא נתמעט אלא מע"ש שהוא דבר שאינו משמש לשום אדם לסעודה, אבל צמנה

הנידון הוא על האדם האוכל אס הוא אוכלו באופן של סעודה וזה כל שאינה שלו אינה סעודה, ואלא דמ"מ תיקשי הא קנאו צשינוי והשתא דילי' הוא ואהא הציא הרא"ש הירו' דהוי מהצ"ע, ותרי הטעמים צריכי להדדי, דהא צמהצ"ע צעי' שהעצירה תהא צנעמותו ולא איזה דבר חינוכי שצמקרה חטא ועשה מצוה צצ"א, משום דאז אין שייכות צין המצוה להעצירה וכמצואר צירו' צפ' האורג לגבי קורע צצבת, והדברים עתיקין, וממילא סתם מצד מהצ"ע ליכא לפוסלו דמה ענין עצירת הגזל לצטל האכילת מנה שצכאן, ואינו אלא איסור גברא שעצר צזה, אבל מאחר דגזולה לא מהניא דצעיי סעודה נמצא דע"י העצירה נעשה כאן הסעודה ממילא העצירה היא זו שגורמת את המצוה והוי צגופו ואהכי לא מהני, וכל מאי דקנאו צשינוי הוא מחמת העצירה, ועמו' צ"ק דס"ז א' ואכ"מ, וזה מצואר נמי הנ"מ צין נצלת עוף טהור להכא לגבי כרכו צמאכל וצסיב, דצנצלת עוף טהור דתליא צמעשה האכילה צלצד אזי הנידון אי הוי חציצה דאז אינו נוגע צגרונו ואינו מעשה אכילה ואהא תליא צמין צמינו אי חוץ, אבל הכא דענינו הוא סעודה מאיכפ"ל נוגע צגרונו או לא ועדיין זוהי סעודתו, ועיקר שם סעודה תליא צשציעה כדכ' הלבוש, ורק דהכא הנידון מצד מה דכיון שאכלו צצ"א עם עוד דבר ממילא אי"ז סעודה של מנה כ"א סעודה המורכבת מכל מיני דברים שונים, וזה אה"נ כל

המאכלים מצטלים הקיום זולת מרור דטפל למנה והוי מכלל סעודתו. מילי נינהו, ול"ש לעשות כולל משצוה לא לסעוד לגבי אכילה, ודוק.

והיינו מש"כ רש"י בהמחה וגמנו דאינו אכילה, ואין כוונתו דאי"ז נחשב כדרך אכילה דהא גבי חמץ חייב, אלא דלגבי אכילת מנה אי"ז אכילה דאי"ז צורה של סעודה, והיינו ממש טעם הגמ' דאי"ז לחם עוני, וד' רש"י הם פירוש לד' הגמ', ועמו' חולין שם, ולפ"ז אפשר נמי דלרש"י הכא חסרון דמנה הבאה בעצירה הוא דכיון שהוא עצירה אינו נחשב לאכילה דקבע כיון שהוא דבר האסור וכסדרת הרא"ש גבי גזולה, ואינו הדין הכללי של מהצ"ע, ואהכי מהני מאי דאיבעי מפקד לנכסי' דממילא הוי זה סעודה הראוי', וכעין סוגית הש"ס בזה בפ"ג דעירובין, ונראה דהיינו נמי מש"כ רבותינו דבעי' הנאת גרונו והגם דכלע יא, והמכוון בהנאת גרונו הוא אופן דאכילה וסעודה והיינו דליכא לא זה ולא זה, ובזה יבואר ד' הירו' דבחלקו לא יא' י"ת, דבאמת היכא דבעי' סתם אכילה שייך צירופים, אבל היכא דבעי' סעודה בזה יש מקום לומר בהיפך דכל משהו שבו צריך ליאכל באופן של סעודה ובעי אכילת כולו כאחת, וכדנתבאר בס"ד לעיל דבאכילת מחנה לא ייחשב אפי' כחצי שיעור, ומה"ט לכתחי' בעי אכילה בצ"א, ולפ"ז מיושב קו' האמ"צ מאכל חצי זית והקיא, לפי שאינו כולל לגבי חיוב אכילת מנה שהרי החיוב הוא סעודה וזה אכילה ללא סעודה ותרי

ובזה מיושב קו' הרמב"ן על הר"מ דאינה באה לידי חימוץ הא אינה משתמרת לשם מנה, ולהנ"ל י"ל דאינה משתמרת חסרונה הוא שצמחותו אינו דבר המשמש לסעודה וכנ"ל וממילא צמי שאינו משתמר מחמת שאינו מחמיץ הא ל"ש דבר זה כלל, ולפ"ז נראה בס"ד דהא דליף ר"ע צדיכורים מחמת שאין צמינו מרור היינו דאינו צורה של מאכל רגיל וממילא אינו חסרון בחלה ותרומה דזהו מפאת קדושתם וחיוב הפרשתם ללא נאמר בהנהו מיני, ולפ"ז פשוט דהגם דבאין לו אלא מנה עשירה יאכלנה מ"מ במנה של מע"ש לא, דמנה עשירה חסרונה הוא בצורת האכילה ויאכל עכ"פ מה שיש, אבל מע"ש הוא חסרון צמחותו שאינו צורה של סעודה כיון שנאכל רק בתנאים מסויימים וממילא באוכלו אותו החסיר כל מהות המנה ולא קיים מאומה, והיינו טעמא שבי' תו' דמשתמרת לכל הנהו נמי פסול מלבד משתמרת לאינה שלו, דמשתמרת לכל הנהו ענינם הוא בעצמותם דדברים אלו אין משמשים כמאכל רגיל, אבל גזולה ואינו שלו בעצמותו משמש כמאכל ורק דצורת האכילה אינה של בעלים אבל כל עוד עדיין הוא רק משתמר עדיין נאכל בצורה הרגילה, ובזה חלוק נילוש צמי פירות מלא הביא שליש, דלא הביא שליש בעצמותו אינו ראוי להחמנה וממילא אינו לחם, אבל

הוא, והיינו דהא היא גופא קשיא למה תיקנו נוסח זה בצרכה, וע"כ משום דהמרור הוא חלק מהסעודה וממילא צע"י מצב דסעודה וזהו כזית, וממילא אדרבה אי כל מצותו הי' לאוכלו רק עם הפסח, והיינו דהסעודה היא ההרכבה דפסח ומנה גם יחד אזי הי' סגי בכזית מתרווייהו יחד, והא דהא תליא, ודוק.

ויעוד נראה צ"ד, דצדינא דשמירה נאמר דהחובה לאכול מנה היא לא לאכול פת שאינה מחומצת אלא מצותו היא לאכול מנה ושיהא עליה שם מנה, ואם לא נעשתה לשם מצוה אינה מנה אלא פת בעלמא, והיא כשאר המאכלים ואינה מנה, והשמירה לשם מנה היא עשייתה לשם מנה, והיינו דהנה יל"ע צשמר מצות לשם מצת מצוה ואחר האפיה נמלך להשתמש בהם לא לשם מצוה האם נפסלו ממצות מצוה, וטעם הספק דהא נחלקו צ"פ השולח בלשמה דגט אם שייך לבטלו ויעו"י חוס' דדימוהו ללשמה דס"ת ומ"מ לשמה דציצית אפשר לבטלו וטעם החילוק דלשמה דס"ת הוא חלות במהותו דהוא נעשה לס"ת ומה שייך לבטלו ואילו ציצית אין בה קדושה ואינו אלא יחוד לציצית ונתבטל היחוד, ובשמירה כבר ביאר הגר"ח דאינו סתם לשומרו שלא יוחמץ דהא שמרו לשם זבח לא מהני, ורק דצעי שמירה במהותו לשם מנה, והרי נחלקו הראשונים אי מהני ע"י חש"י בגדול ע"ג, ומבואר בלשון הראשונים הפוסלים - הוצא בטור סי'

נילוש צמי פירות ראוי צעממותו אלא שיש לו סיבה חיובית שאינו מחמץ ואהכי אינו חסר בלחם שבו אלא צורת האכילה והסעודה בפועל, והוא חסרון רק צמנה ולא צחלה.

והיינו נמי טעמא דפת סובין פטור מחלה וחייב צמנה להרי"ף, דצחלה צע"י עריסותיכם צעממותו ואילו צמנה צע"י עריסותיכם צורת אכילתו, ולגבי זה סובין אינו מגרע, ואהכי הוצרך הר"מ בעיקת הכלבים לטעמא אחרינא כיון דנהי דצעממותו אינו עיקת אדם אצל למנה סגי צמה לצורת אכילתו היא אכילת סעודה ומאיכפ"ל מהו צעממותו וכיון דלמעשה ייחדו לאכילה הוי סעודה ואהכי צע"י לטעמא דאינו משומר, ואהכי צמנה איסור ליכא חסרון דאינה ראויה לכל שצעה דזה רק סימן דאהכי אינו דבר המשמש כסעודה אצל הכא אריא הוא דרביע עלי', ול"ד לקדשים שזמן אכילתו הוא בפחות מיכן ומשא"כ איסור אינו זמן באכילה אלא דאין היכ"ת לאכילה, ולפ"ז באסר עלי' בקונס אדרבה אי נימא דעדל"ת אזי לגבי שימוש זה הוי שלו והוי סעודה, ובה ניחא מאי דהוה ס"ד דיאכל מנה בחוספת יו"ט הגם דכתי' צערב תאכלו מצות כיון דענינו הוא לאכול את סעודת הערב דליל פסח צמנה, וכאשר קיבל עליו כבר חוספת יו"ט הנה זהו עכשיו סעודת הערב דילי', ולפ"ז אפשר דהא דכ' הרא"ש דמאי דצעי' כזית במרור הוא משום הצרכה סימנא בעלמא

משם אכילת מצוה דאין שם האכילה אכילת מצוה כ"א אכילת מאכל מעורב מכמה דברים, וציטול הטעם הוא רק הגדרה לציטול שם האכילה ממנו שאינו אוכל מצוה מצוה אלא אוכל מאכל מעורב, והיינו נמי טעמי' דהרמז"ס דגרע משתמרת לשם זבח מעיסה שלא נילושה במים דהחסרון במשתמרת לשם זבח הוא שאין עליו שם מצוה אלא שם פת כי אינו עשוי למצוה מצוה, אבל הכא הא הוא עשוי לשם מצוה ומה שאינו יכול להחמיץ לאיכפ"ל דעכ"פ דבר זה עשוי לשם מצוה, ודוק.

והנה ידוע דברי הגר"א שהוצא משמו במעשה רב שכל ז' ימי הפסח אכילת המצה היא מצוה רק שאינה חובה, והנה יהא לפ"ז נ"מ לדינא צהא דקיי"ל דמי שנשבע לא לאכול מצוה חייל בכולל שאר ימות השנה אבל בנשבע לא לאכול רק ליל פסח לא חייל, ומבואר בצה"ל סי' תפ"ה דאם כלל בשבועתו רק כל ימי הפסח נמי חייל דהא כולל ימי החוה"מ שאינו מצווה בהם, וכן הוא להדיא בתשו' הריצ"ש סי' קנט, ויל"ע אם גם להגר"א כ"ה דהא הוא מקיים מצוה בכל ימי הפסח נמי רק דאינו מחוייב, ויל"ע אם בכה"ג חשיב נמי נשבע לבטל את המצוה, ויעו"ש בזהבנות הגרע"א דהציא מהתש"ב דמי שנשבע לא לאכול בסוכה כל ז' הימים לא חייל בכולל דהגם דאין חיוב לאכול בסוכה רק כלילה הראשון מ"מ כיון שאם אוכל אכילת קצע בסוכה בשאר הימים

ת"ס- דבעי לשמה וליכא וכן משום דלאו בני שימור נינהו, וצריטב"א פסחים ד"מ כתב בשם הרא"ה דכיון דאין לו חלק במצוה אפי' כי עבד לשם מצוה לא מהני, ואילו החולקים ס"ל דסו"ס איכא שימור יעו"ש צריטב"א, ומשמע דהמחלוקת אי בעי חלות לשמה או רק לייחדו, ויעו"מ מנח"מ מצוה י' דשימור ע"י אחר לא מהני דאין אדם משמר מה שציד חצירו, ועי' עונג יו"ט סי' ב' דדן צוה נמי לענין צריה צלשמה דמצוה, והוא מהנידון הנ"ל, וא"כ יהא נ"מ צוה לגבי אם יכול לבטל הלשמה, ועכ"פ גדר הלשמה צוה הוא לייחדו לשם מצוה ואהכי ס"ל להנך ראשונים דמי שאינו צתורת מצוה אינו יכול לייחדו למצוה דאלו ליכא מושג כזה ששמו מצוה ואילו אינו אלא פת בעלמא.

וזהו נמי טעם הנידון דאפשר דלא סגי בכדי אכילת פרס אלא בעי לאוכלו צב"א ממש, לפי דכשם דבעינן שיהא מצוה במהותו בעינן נמי שאכילתו תהא אכילה של מצוה ולא אכילת פת בעלמא, וכדי שיחשב אכילה של מצוה בעינן שיהא זה אכילת מצוה, וממילא אפשר שכשאוכל לא צב"א הרי בשעה שאוכל ההתחלה אינו מקיים עדיין את המצוה וחסר באכילת מצוה שבו, ומאידך הרי י"ל דכיון דכל האכילה מצטרפת לשיעור הוי כבר מתחילה הכל אכילת מצוה, והיינו טעמא נמי דמבטל טעם מצוה דהגם דבלע מצוה יא"מ כהן המכוון הוא שמבטל האכילה

להיקישא גבי פסח, וכדכתיב תאכל עליו מצות כי פסח לילה הראשון, אף היקישא שלא בזמן פסח לילה ראשונה, ואהני היקישא לקובעו חוצה בזמן הזה, וזה לכא' דלא כהגר"א.

והנה לכא' עוד קשה על הגר"א מהא דמצואר צירוש' פ"ק דפסחים הל"ד, ר' יודה אית ליה עשה ולא תעשה על אכילתו עשה ולא תעשה על ציעורו. עשה על אכילתו שצעת ימים תאכל עליו מצות ולא חמץ. כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה. לא תעשה על אכילתו לא תאכל עליו חמץ. עשה על ציעורו תשציתו שאור. לא תעשה על ציעורו שצעת ימים שאור לא ימצא בצתיכם, והנה הרי מצינו בתורה כמה וכמה לאוים הצאים מכלל עשה כגון דור ראשון ושני דמרי ואדומי או איסור סחורה בפירות שביעית או איסור בעולה לכה"ג או איסור בהמה טמאה או בתורם מן הרע על היפה או איסור אכילת קרבן פסח ציוס, ובכל הנהו נאמר האיסור בלשון עשה לומר לך דבהיפך הוא אסור, אבל היכא דהעשה נאמר עבור עצמו לומר לך דיס חיוב בדבר זה שוב אין לנו ראייה דבהיפך הוא ל"ת כי אינטריך העשה לגופו ולכן אמרי' ב"ר"פ הבא על יצמתו דמהא דאמר רחמנא יצמה יבא עליה לאחר מיתת בעלה מצוה ליכא למידק דמחיים איסור דהוא בא רק לומר דאחר מיתה מצוה, וא"כ לשי' הגר"א דס"ל דהכא איכא מצוה א"כ הרי נאמר

מקיים מצוה הוי זה נשבע לבטל את המצוה, ולפ"ז ה"ה הכא דנהי דאינו חייב לאכול כל ז' הימים מ"מ הא אם אוכל מקיים מצוה הוי זה נשבע לבטל את המצוה, ואמנם המ"צ לא הביא הכא דברי הגר"א הללו, ואדרבה צסי' תס כתב דמש"כ הח"א שהגר"א היה מקפיד מאד על שימור למצוה לכל ז' הימים זהו משום דעת הרמב"ם צפ"ה הל"ט דס"ל דצעי שימור על כל המצות ורק לילה הראשון הוא לעיכובא, ומצואר דאינו מחמת שמקיים מצוה בכל ז' הימים, ומן התימה דצסי' תרלט סקכ"ד כתב המ"צ שידוע דעת הגר"א דאיכא מצוה באכילת מצוה בכל ז' הימים ומסקנ"ל מכח זה אם גם בסוכה יש מצוה לאכול כל ז' הימים, ולכא' סותר דברי עצמו דאם מצוה היא ממילא צעי שימור מחמת זה ולא משום שי' הרמב"ם, אכן באמת דברי הרמב"ם צ"ע דאם אין מצוה כל ז' הימים למ"ל שימור, והלא גם ללא זה אינו חמץ, ומה ענין שימור לכתחיל, ויעוי' רש"י פסחים כח צ' שכתב דהאי ליטנא, ומקראי אחריני טובא כגון שצעת ימים מצות תאכלו וכגון מצות יאכל את שצעת הימים לא נפקא ליה קביעות חוצה, דהנהו לאו חוצה נינהו, אלא מצות יאכל ולא חמץ, ואם רצה לזון שלא מחמץ ושלל ממצוה הרשות בידו, ותדע, דהא בכולהו כתיב את שצעת הימים וחוצה מצוה אינו אלא לילה הראשון, כדילפינן בפרק בתרא, אבל מההוא קרא נפקא לן חוצה לילה הראשון, מדכתיב

הפסוק למנוה ומהיכ"ת לן למילף מיני' לאו הבא מכלל עשה.

א"ל דכיו"צ קשה דרש"י בכתובות דכ"ד ז' כתב דנשיאות כפיים לזר איסור עשה מדכתי' כה תזכרו אתם ולא זרים וקשה דמאי ראייה והא אינטריך למנוה לכהנים, ותדע דזבחים דל"ד א' מבואר דמהא דכתי' בקר וזאן לית לן ראייה לאסור חיה כי אינטריך למנוה אי לאו דאיכא תרי קראי וא"כ ה"ה הבא, וכמו"כ תמה הפר"ח באו"ח סי' תעא עמש"כ הרוקח דהאכל מנה בערב פסח עובר בלאו הבא מכלל עשה דבערב תאכלו מנות והא אינטריך לגופי' לעשה, והנה הגרי"פ במל"ת רסד האריך טובא בהאי ענינא ויעו"ש שהק' קו' ענומה להמבואר ברמב"ם פ"ו מיצום הל"י דעשה דיצום דוחה איסור מצרי ואדומי דעשה דוחה ל"ת והיינו בלאו הבא מכלל עשה דינו בלאו שנדחה מפני עשה וכ"כ להדיא הרשב"א בכתובות ד"מ דא"כ מאי האי דאמר' בר"פ תמיד נשחט דעשה דפסח דוחה עשה דהשלמה משום שיש בו כרת ולמ"ל לזה תיפו"ל דהא עשה דהשלמה הוא לאו הבא מכלל עשה וממילא עשה דפסח דוחהו שעשה דוחה ל"ת.

והנה יל"ע למ"ד מנות צריכות כוונה היכא דמכוין לקיים המנוה אך דהיה עושה המעשה הזה גם לא עובר המנוה כ"א להנאת עצמו וגמלא עתה שעושה המעשה הזה מתרי טעמי הן

מחמת המנוה והן מקיצה אחרת האם קיים את המנוה, ושורש הספק בזה הוא דהא מאי דבעי כוונה אינו סתם לכיון לנאת י"ח אלא הוא משום דאלא"ה הוי מתעסק במבואר בשיליה ר"ה, ולכא' למה הוי מתעסק הא הוא מתכוין לעשות פעולה זו עצמה רק למטרה אחרת ומה ענין זה למתעסק שאינו מתכוין לפעולה זו כלל, הוה אומר דהיסוד דמנות צריכות כוונה הוא כדי שיחשב מעשה מנוה, וכשאוכל מנה לא יהא זה אכילת פת שאינה מחומצת אלא אכילת מנה, וכן כשתוקע שופר לא יהא זה מנגן בכלי שיר אלא תוקע בשופר ולזה בעינן לכוונת המנוה, וכשעושה שלא לשם מנוה אינו אוכל מנה אלא פת ואינו תוקע בשופר אלא מנגן בכלי שיר, וכיון שכן היכא דבלא"ה הוא עושה פעולה זו לא רק לשם מנוה א"כ האיכא למימר דאין כאן בכלל מעשה מנוה, והאוכל מנה לא רק לשם מנוה אלא גם כדי לשבוע ממילא אין זו פעולת מנוה אלא מעשה אכילה בעלמא או דנימא דכיון דהוא גם לשם מנוה שפיר הוי כוונה, והנה בטו"א ר"ה דכ"ט הק' בהא דאר"ל בנזיר דכ"ג בהא דישרים דרכי ד' צדיקים ילכו צם ופושעים יכשלו צם בלא מיירי צב' שאכלו פסחיהן א' אכלו לשם מנוה וא' אכלו לשם אכילה גסה דא"כ רשע קרית לי' נהי בלא עבד מנוה מן המבואר מנוה מיהא עבד, ותמה הטו"א דהא בפסחים דקי"ד מבואר דר"ל ס"ל דמנות צריכות כוונה וא"כ הא לא

קיים כלל את המצוה ובודאי הוא רשע, ויעו"ש שתי' דכיון דפסח סתמו עומד לקרבן ואין משמעות אחרת בדבר זה מלבד מצותו ממילא בזה לעולם הוי מעשה מצוה ובה לכו"ע מצות א"צ כוונה, ע"ש, ולכא' תיקשי דסו"ס הרי אכלו גם לשם אכילה בעלמא וא"כ יהא כמכיון לזה ולזה ולא יא' י"ת, א"ו דבכה"ג יא' י"ת, אך דזה לאו קו', דכל מה דיכול להיות חסרון בזה הוא רק היכא דבעינן לכוונתו כדי לייחדו למעשה מצוה דבזה הוא דאיכא למימר דכיון דמכיון להא ולהא אינו מעשה מצוה, אבל בפסח דמאיליו הוא מיוחד למעשה מצוה אין כוונתו מגרעת כלום כי במהותו היא אכילת פסח.

והנה במ"צ סי' ס' סק"ט כתב בפשיטות דאם כוונתו בעשיית המצוה לשם איזה ענין וגם לזאת בה ידי המצוה יא', ומקורו מא"ר בסי' תקפט, ושם ציין לתו' ר"ה דכ"ת, ואיני יודע למה ירמוזן מיליו והיכן מצא כן בתו', ואמנם גם אי נימא הכי יל"ע במצוה קיומית דהיינו שאינו מחוייב לעשותה אלא שאם עשאה קיים מצוה דהא בזה נמי בעי כוונה אם בזה נמי נימא דינא כשמתכוין לשניהם, משום די"ל דרק היכא דהוא מחוייב במצוה זו ומכיון לה אמרי' דהא גם לולא הסיבה החיצונית הרי היה עושהו מחמת המצוה, וע"כ שפיר יש כאן מעשה מצוה, אבל במצוה קיומית שאלמלא הסיבה החיצונית ל"ה עושה בכלל ורק אחר

שעושה מכיון שיהא גם לשם מצוה אם יש משמעות לכונה הזאת כי הרי לא עושהו מחמת המצוה, והנ"מ הוא כגון באוכל מצוה בחוה"מ פסח לשי' הגר"א דיש בזה מצוה קיומית והלא האדם הזה לא היה אוכל מצוה לשם מצוה גרידא אלא שאוכל סעודה לאכול ולשצוב כמו בכל ימות השנה ומכיון שיהא גם לשם מצוה אם יש לזה משמעות או לא, דהא אם לא מחמת כוונתו לאכול ולשצוב לא היה אוכל בכלל וא"כ לא נעשה המעשה הזה מחמת המצוה בכלל, ושלמא במצוה חיצונית הא לאו דרשיעי עסקי' והיה עושהו גם מחמת המצוה אבל במצוה קיומית איכא לעיוני, ובאמת ללולא דברי הטו"א היה מקום לומר דזהו הכוונה בהיה דר"ל שאכל פסח לשם אכילה גסה והיינו דאכל יותר מכזית דהחיוצ הוא כזית, ויותר מכזית אינו אלא מצוה קיומית ולא שלא נתכוין לשם מצוה אלא שנתכוין גם לשם אכילה גסה דבכה"ג ס"ל לר"י דלא יא' ולר"ל יא', אבל כיון שאין לנו הכרח לזה יל"ע אם בכה"ג יא'.

ואמנם פתרא דמילתא מבואר בדברי התורי"ד ציומא דפ"א, וז"ל, אר"ל מפני מה לא נאמרה אזהרה בעינוי קשיא לי כיון דלא נאמרה אזהרה בעינוי אלא מ"ע תענו א"כ לא יהא חייב חטאת בשגגה כמו פסח ומילה שאין חייבין עליהם כרת מה"ט, וי"ל דודאי דהאי תענו אזהרה שלא יאכל וישתה הוא דל"ד לעשה

דפסח ומילה שיש בהן מעשה זידים אצל הא' אין זו מעשה אלא כשאנו אוכל ושותה נמנא שהוא מתענה הילכך הא' תענו אזהרה שלא יאכל וישתה הוא וכו', ע"כ, וז"ל דהא גם כאן המנא היא להתענות וזה ע"י שאנו אוכל ושותה, אצל הציאור בדבריו הוא, דיש שני סוגי ציטוט מנא, יש ציטוט בשוא"ת ויש ציטוט בקום ועשה, דהיינו כשאנו מקריב פסח ואינו מל ציטוט מנא בשוא"ת, ונמנא שלא עשה מעשה איסור, אצל יש ציטוט עשה זידים דא"נ הוא עשה אצל הוא עובר על העשה זידים דהיינו שכשאוכל צוה"כ הוא עושה מעשה שהוא במהותו היפך מעינוי ונמנא שעושה זידים מעשה של ציטוט מנא ואינו רק היכ"ת לא לקיים את המנא אלא דהוא עושה זידים נגד המנא והוא מעשה עצירה צעם, ודוק.

וביוצא בדבר אתה אומר ככל לאו הבא מכלל עשה, דבגוונא דאין שייכות בין הלאו לעשה וכגון במנאי ואדומי דהאיסור הוא לישא דור ראשון ושני, ואין היכ"ת לקיים זידים עשה זה רק לעבור עליו או לא לעבור עליו, וכיו"ב, ובזה נקטי' שנאמר כאן איסור רק מחמת שהוא מיותר ואינו בא למנא דהא לא אינטריך קרא לחדש לן רשות וע"כ דאתי לאיסור עשה אצל יש אופנים שהאיסור הוא עצמו ציטוט העשה, וכגון האוכל פסח ציום דמנאו הוא ליאכל כלילה, ובזה שאוכל ציום בזה גופא הוא מפקיע אכילתו כלילה

עיד"ז שהוא אוכלו ציום, ונמנא דהוא עובר זידים על העשה, ואין זה ציטוט עשה בשוא"ת כ"א ציטוט עשה בקום ועשה, דהוא עושה פעולה שהיא במהותה סתירה לעשה, וס"ל להרוקח דגם במנא כ"ה דמנא שמורה ועשויה לשם פסח שחל עליה שם מנא דמנא שם מנא מנא עליה ואינה פת צעלמא וכש"נ צס"ד לעיל ממילא מנאוה ודינה ומהותה היא ליאכל כלילה הזה וכשאוכלו ציום הוא עושה זידים פעולה המצטלת את המנא, ונמנא שאין הציאור דנאמר בתורה לאו מיוחד ע"ז כי הרי אינטריך למנא, אלא דעם המנא היא עצמה האוסרת לעשותו כי העשיה היא במהותה מנוגדת למנא, וזהו נמי מש"כ רש"י גבי ברכת כהנים דא"נ קרא אתי למנא אצל בפסוק נאמר שהכהנים הם אלו המצרכים את ישראל דממילא כשזר מצרכם הוא עושה פעולה המנוגדת במהותה למנא והוא מצטל את המנא זידים, דהמנא היא שהכהנים יהיו המצרכים והוא עושה שאחרים יהיו המצרכים, וה"ז כמו מי שמכבד ע"ה יותר מת"ח דבזה אינו רק אי קיום מ"ע אלא הוא זידים עושה פעולה המצטלת את העשה דהעשה הוא שהת"ח יהיה המכובד והוא עושה מעשה שהע"ה יהיה המכובד, וזהו גם הציאור צעשה דהשלמה שאנו איסור עשה, אלא הוא מנא עשה שהתמיד יהיה הפותח והמסיים, וכאשר מקריב קרבן אחר אחריו הריהו מצטל זידים את המנא הזו כי עושה זידים פעולה הסותרת את

זה שהתמיד יהיה אחרון, ונמצא שאינו איסור עשה אלא מצות עשה וממילא ל"ש בזה עדל"ת.

ומעתה נראה בס"ד בדעת הגר"א
-ונתעוררתי קצת לזה ע"י

הגרנ"ק שליט"א-, דאין כוונתו דיש מצוה קיומית בעצם אכילת המצה כל ששת הימים, דזה ודאי אינו, וכדכ' רש"י בדכ"ח הנ"ל, ורק דנאמר בזה היכ"ת לקיים את הלואי של איסור אכילת חמץ דהא א"א לקיימו בקום ועשה רק בל"ת על דרך השלילה שאינו אוכל, ואמרה תורה בזה דשייך לקיימו גם בידים דהיינו שצוה שאוכל מצה ולא חמץ בזה הוא מקיים אי אכילת חמץ, כלומר שאם הוא אוכל פירות וירקות אינו מקיים בזה אי אכילת חמץ כי אין להם שייכות לחמץ וה"ו כאילו אינו אוכל בכלל, אבל אם אוכל לחם ונשמר שלא יהיה מחומץ ואוכלו כשהוא מצה הרי בזה הוא מקיים אי אכילת חמץ וצוה הוא עושה מעשה של אי אכילת חמץ, ואהכי ס"ל דבעי שיהיה משומר כדי שיהיה עליו שם לחם מצה שהוא ההיפך מלחם חמץ ואהכי כתב הרמב"ם דמ"מ צדיעצד אין מעכב בזה שימור דגם ללא שימור הוא לחם שאינו מחומץ, ונמצא דש"י הרמב"ם והגר"א שיטה אחת היא, ונמצא דלהגר"א אין זה קיום מצות עשה אלא הוא קיום מצות ל"ת, והן הן דברי הירוש' הנ"ל ומקורו דהגר"א אדרבה הוא מהירו' הנ"ל דיש בחמץ עשה ול"ת והיינו דבאכילת מצה

הוא מקיים את הלואי של חמץ, וכשם שיש לאו הצא מכלל עשה כך יש גם עשה הצא מכלל לאו, ולפ"ו פשוט דגם להגר"א חייב שצוה ע"י כי אין זה נשבע לבטל את המצוה כי אין מ"ע כזו והוא רק קיום ל"ת בידים, והמצוה שצוה היא קיום הל"ת, ואת הל"ת הוא הרי אינו מבטל כי אינו אוכל חמץ, וכיון שכן נראה פשוט בס"ד דא"צ בזה לכוונה ואינו שייך כלל למ"ע צריכה כוונה, כיון שאינו מ"ע אלא קיום ל"ת, ועל הימנעות מל"ת ל"ש שיהא צורך בכוונה, וגם אם הוא מתכוין לאכול סתם לשם סעודה מ"מ בזה גופא שהוא אוכל מצה ולא חמץ בזה גופא הוא מקיים בידים את הל"ת, וצוה גופא כיוון לקיים את המצוה, כי הוא אוכל מצה כי אסור לאכול חמץ, ובשקיום המצוה היא נד השלילה הרי את זה הוא עושה בכוונה תחלה, ודוק.

והנה בירוש' פ"ח הל"א אמרי', לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות לחם עני את שהוא צבל תאכל חמץ הרי הוא בקום אוכל מצה ונשים הואיל והן צבל תאכל חמץ הרי הן בקום אוכל מצה, והא תנינן כל מצות עשה שהזמן גרמא האנשים חייבין והנשים פטורות א"ר מנא חומר היא מצות עשה שהיא צאה מכאן בלא תעשה, ע"כ, והדברים תמוהין לכאור' מאי קשיא לי' והא איכא היקשא לחייב, וליכא למימר דקשיא לי' דאמאי לא תני במתני' דנשים חייבות במצוה וסתם דכל

מ"ע שהז"ג נשים פטורות, דזה אינו, דא"כ לדידי' למה לא תני הקהל, ואמנם הנה בפסחים דמ"ג אמר' דאי לאו ריבויא דכל דנשים מזהירות על חמץ הוה מקשינן בהיפך דנשים מותרות בחמץ כשם שאין חייבות במנה דהוא הזמ"ג ורק דכיון דמרבין נשים לחמץ ממילא מקשינן נמי לחיובם במנה, והק' תו' דא"כ נימא נמי דנשים אין מזהירות על כלאים כי אין חייבות בצינית, ואו בהיפך דנימא דחייבות בצינית כי מזהירות על כלאים, ובמנחות דמ"ג תי' דצינית וכלאים אינו היקש כי לא נאמר בפסוק אחד, וז"צ דהא מקשי' צינית לכלאים מכל הסמיכות דזהו הרי המקור להחיר כלאים בצינית אע"פ שהוא שני פסוקים, ובערכין ג' ז' כתבו ליישב דהרי הוקשה כל התורה לתפילין לפטור נשים במ"ע שהזמ"ג וא"כ א"א לחיובם במ"ע שהז"ג והא דמקשי' מנה לחמץ הכא שאני הואיל ואיתרבו לאכילת חמץ איתרבו נמי לאכילת מנה, ואין דצריהם מוצנים כלל, ובתו' ישנים ביצמות ד' א' תי' דשאני שעטנו וצינית דלאו בחד זימנא הוו תרוייהו דזה זמן גרמא וזה אין הזמן גרמא וע"כ אין להשוותם זל"ז לא בחיוב ולא בפטור, אבל חמץ ומנה בחד זימנא איתנהו דתרווייהו הוי זמן גרמא, והדברים סתומין מאי נ"מ חד זימנא או תרי זימני.

אב"ל הן הן הדברים האמורים לעיל בס"ד, דודאי סתם מצד היקש לא נחייבם במנה כיון דהא קיי"ל בכל התורה

דפטורות במ"ע שז"ג, ורק דבהאי דרשא נאמר האי דינא דלעיל דחובת אכילת מנה הוא מכלל איסור אכילת החמץ, ובאכילת המנה מתקיים איסור אכילת החמץ, ונאמר בזה דחייב לאכול מנה מכלל איסור אכילת החמץ, וכמו זכור ושנור דצדיבור אחד נאמרו והיינו דאינו היקש סתם אלא דהזכור הוא מכלל השמור דהשמור מחייב זכירה כדי לקיים את השמור וכש"נ בס"ד במנה ל"א, ה"נ הכא כ"ה דהחייב אכילת מנה הוא מכלל האיסור חמץ והלא באיסור זה הם מזהירות וממילא הם חייבות ג"כ באכילת מנה, וחמ"ש תו' דהוא בזמן אחד ומשא"כ כלאים וצינית דתרי זמנים נינהו וכן זהו מש"כ תוס' דהוא בפסוק אחד, והיינו דהוא דין אחד, וזהו כוונת הירוש' דהוקשה לו דהא הוא הזמן גרמא ובכל התורה ילפי' מתפילין לפטור זמן גרמא וא"כ אדרבה הכא נקיש חמץ למנה ומאי חזית לאקושי מנה לחמץ וכקו' התו', ואהא משני האי שינויא אר"מ חומר היא מנות עשה שהיא באה מכא לא תעשה, והן הן הדברים שהמנה הזו היא מכא ל"ת כלומר שאינו חיוב לקים המנה אלא חיוב לא לעבור על הל"ת.

ואמנם לפ"ז הרי נמצא דכל חיוב הנשים הוא רק כחיוב האנשים בשאר ימי הפסח, דהיינו שאין חייבות לאכול מנה אלא חייבות לא לאכול חמץ, וחיוב אכילת המנה שלהם הוא מדין אכילת מנה בשאר ימי הפסח להגר"א, וא"כ למה

נשים מזכרות צפרט להסוצרים דאנים
מזכרות על מ"ע שהז"ג וכל הזכרה היא
רק מחמת דהכא חייבים, אבל זה אינו קו'
כיון דלא גרע משחיטה דמזכרין עליה
הגם דהוא חיוב רק מכא ל"ת, והרי זה
מה שחייבה אותם תורה, ול"ד לשאר ימי
הפסח שאינו חיוב אלא קיום מצוה, וליכא
לאקשו"י דא"כ מנ"ל בכלל דנים חייבות
אימא דהוא רק רשות כמו אנשים בכל
שבעת הימים, דא לאו קו' היא, דהא כל
הסיבה לפטור נשים הוא מצד מ"ע
שהזמ"ג אבל עד כמה שעשה זה צא מכא
הל"ת וממילא לית צי' פטורא דהזמ"ג
א"כ מהיכ"ת נחלק בין נשים לאנשים, וגם
אכל אנשים צלילה ראשון זה חובה, וזה
גופא מאי דילפי' מההיקש הזה דאיכא
חיובא בזה ג"כ רק דזה אינו אלא צלילה
הראשון, ומ"מ הא פשוט דחיובא דעל
מצות ומוררים שייך גם בנשים למ"ד נשים
בראשון חובה כי זה הרי מחיובי הקרבן
פסח ואינו חיוב צפנ"ע כנודע, אבל אי
קשיא הא קשיא דלהאמור לעיל נמצא
דנשים א"צ לכיון לשם מצוה כמו בשאר
ימי הפסח לאנשים, ואמנם דדיעבד הרי
צלא"ה קיי"ל דינא י"ח מצוה ללא כוונה,
וכדעת הרמב"ם, אבל לכתחי' לכאוי לא
יחוייבו לכיון, אבל ג"ז ל"ק כי הרי צריכות
לצרך, והזכרה היא עצמה הכוונה, וללא
כוונה הא מצטלות הזכרה, ודוק.

והנה ז"ל המהר"ל בספר גור אריה
בפרשת צא, הקשה הרא"ם לא

לכתוב קרא ד"שבעת ימים תאכל מצות",
והשתא לא צריך קרא גם כן ד"ששת
ימים", ולא צריך לכתוב רק "בערב תאכלו
מצות" כיון דכל ז' רשות הוא, ויראה לומר
דצא ללמד כי כל השבעה הם רשות, ולא
תאמר שאם יאכל מצות עובר צ"צ
תוסף" לך כתב שהוא רשות. ואפילו
לרבא דסבירא ליה במסכת ר"ה (כח ע"ב)
דלעבור צבל תוסף שלא בזמנו צריך כונה
שעושה לשם חובה, אבל שלא בזמנו לא
עבר שלא בזמנו, והשתא ממנה נפשך -
אם מכיון למצוה למה לא יעבור, ואם אינו
מכיון לשם מצוה - למה יעבור, דנראה
אלי כיון שנקרא "חג המצות" אפילו מכיון
למצוה אינו עובר, דכיון שהכתוב אומר
"שבעת ימים" הם רשות לאכול בהם
מצות, אם אוכל בהם מצות אפילו לשם
חובה - אין כאן איסור, כיון שהתורה
נתנה רשות לך אם אתה רוצה לאכול אוכל
- אם הוא אוכל לשם מצוה אינו עובר
צבל תוסף, כך יראה, עכ"ל, מבואר
דדבריו דהמכיון לקיים מצוה בכל ז' הימים
אינו עובר צבל תוסף, ולכאוי זה כהגר"א.

ובמג"א סו"ס תרלט כתב בשם
המהרי"ל דאין מזכרין על
אכילת מצוה כל שבעה שאינו מצוה אלא
לא לאכול חמץ, ויש לכיון דבריו הן
להגר"א והן להחולקים עליו כמוזן, וז"ל
החזקוני בפרשת צא, עד יום האחד
ועשרים - פרש"י למה נאמר והלא כבר
נאמר שבעת ימים לפי שנאמר ימים לילות

אִיכָּא חוּצָה שְׁכֵירוּתָהּ לְאֶחָד יִשְׁחוּט, אֲבָל מִנָּה הֵא לִיכָּא שׁוּם חֵיוֹב, וְגַם בְּחִירוּלָא תִי רַק דְּבִסּוּכָה אִין הִיכָּ"ת וּבִהֲכֵרָת יַעֲשֶׂה כֵּן, וְלִמְ"ל לְחִירוּךְ זֶה, אִ"ו כְּהִגְרָ"א דְּאִיכָּא קִיּוּם מִנָּה רַק דְּאִינוּ חֵיִיב וְאִ"כ מ"ש מִסּוּכָה, וְהֵאָה תִי דְּבִסּוּכָה כִּיּוֹן דְּבַע"כ יִהְיֶה הַמִּנְצֵב הַזֶּה הוּא כְּחֵיוֹב וּמִשְׁאִ"כ בְּמִנָּה.

וְהִנֵּה בְּתַשׁוּ' הַרְשַׁב"א ח"א ס' תריד כְּתִיב לְהוֹכִיחַ דֹּאסּוּר מִן הַתּוֹרָה לְהַתְעֵנוֹת בְּשַׁבָּת דְּבַשְׁבָּת נִרְיָךְ לְאֶחָד פֶּת מִדְּאֻרִי' דּוּמִיָּא דִּימִים טוֹבִים דְּהֵיִינוּ רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח דְּכַתִּי' בִּי' צַעֲרָב תֹּאכְלוּ מִנָּה הַכְּתוּב קִצְעוּ חוּצָה וְכֵן לִיל רִאשׁוֹן שֶׁל סוּכוֹת דְּגַמְרִי' ט"ו מִחַג הַמִּנְאוֹת וְכו', וְהַדְּבָרִים תְּמוּהִין מֵאֵד, דְּהֵכָא הוּא חֵיוֹב אֲכִילַת מִנָּה וִילְפִי' דְּאִיכָּא חֵיוֹב אֲכִילָה בְּסוּכָה בְּלִילָה רִאשׁוֹן וְכַמְצוּרָא בְּתו' צְרֻכָה מִט ב דְּהוּא חֵיוֹב רַק בְּסוּכָה ע"ש, וְמֵה עֵינֵינוּ לְחֵיוֹב אֲכִילָה בְּשַׁבָּת, וּמוּכָה דְּשׁוֹרֶשׁ הַחֵיוֹב הוּא דְּחֵיִיב לְאֶחָד בְּשַׁבָּת וִיו"ט פֶּת וְהוּא דִּין כִּלְלִי רַק דְּבַפְסַח שֶׁהִפֵּת הוּא מִנָּה חֵיוֹבוֹ לְאֶחָד מִנָּה וּבְסוּכָה שֶׁהַחֵיוֹב הוּא לְאֶחָד בְּסוּכָה בִּהְכֵרָת שֶׁהַחֵיוֹב הַזֶּה הוּא לְאֶחָד בְּסוּכָה, וְאַמְנֵם זֶה כְּתִיב שֶׁם צִדְעָת הַרְמַצ"ס, וְאִילוּ הַרְשַׁב"א גּוֹפִי' לֹא ס"ל כֵּן, דְּבַתְשׁוּ' הַרְשַׁב"א ח"ג ס' רפז כְּתִיב דְּהֵא דְּאִין מִצְרִיִן עַל מִנָּה כֹּל שְׂעָה כְּמוֹ בְּסוּכוֹת מִשׁוּם דְּבִסּוּכוֹת נִהִי דְּאִינוּ חֵיִיב לְאֶחָד אֲלֹא חֵיוֹבוֹ הוּא תִּשְׁבּוּ כַּעֲיִן תְּדוּרוֹ שְׁכֵשְׁאוּכֵל יֹאכֵל בְּסוּכָה וְכַשִּׁישָׁן יִשָּׁן בְּסוּכָה

מִנֵּין ת"ל וכו'. חז"ק הִיאֲךָ מִנֵּינוּ לְמִימַר לִילּוֹת מִנֵּין הָרִי לְעִיל כְּתִיב מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי וְאִפִּי' לִילּוֹת מִשְׁמַע. אֲלֹא ע"י דּוּחַק י"ל יֵשׁ לָךְ דְּבָרִים שְׁמִקְצָלִים שְׂכַר צַעֲשִׂיתָם וְלֹא עוֹנֵשׁ כְּשֹׁאִין עוֹשִׂים אֲוֹתָם כְּגוֹן מִנָּה בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן וְיֵשׁ לָךְ דְּבָרִים שֹׁאִין מִקְצָלִים שְׂכַר צַעֲשִׂיתָם וְשְׂכַר כְּשֹׁאִין עוֹשִׂים אֲוֹתָם כְּגוֹן מִנָּה מְלִיל רִאשׁוֹן וְאִילָךְ. וּמ"מ מִנָּה, שְׂבַעַת יָמִים מִנָּה תֹאכְלוּ כְּתִיב כְּלוּמַר אִם אֲכַל מִנָּה כֹּל שְׂבַעַת הַיָּמִים קִיִּים הַפְּסוּק זֶה שֶׁל שְׂבַעַת יָמִים מִנָּה תֹאכְלוּ. לִילּוֹת מִנֵּין כְּלוּמַר אִם אֲכַל כֹּל שְׂבַעַת הַלֵּילוֹת מִנָּה מִנֵּין שְׁקִיִּים אִתּוֹ הַפְּסוּק ת"ל עַד יוֹם הָאֶחָד וְעַשְׂרִים מִכֹּל מִקּוֹם. מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא קָאִי אֲלֹא אִכִּי כֹל אֹכֵל חֻמֶּץ, עכ"ד, וּמִכֹּאֵן מוּכָה לְהַדִּיאַ כְּהִגְרָ"א כְּדִכְתִּיב הַחַת"ס בְּתַשׁוּ' יו"ד ס' קנ"א ע"ש,

וְהִנֵּה הַצַּעֲה"מ בְּשִׁילָהִי פִּסְחִים כְּתִיב דִּישׁ שׁוֹאֲלִין לְמֵה אִין מִצְרִיִן עַל אֲכִילַת מִנָּה כֹּל שְׂעָה כְּמוֹ דְּמִצְרִיִן עַל סוּכָה כֹּל שְׂעָה וּבְתַרְוִייהוּ הָרִי בְּרִאשׁוֹן חוּצָה וּבְשֹׁאֵר רְשׁוּת, וְתִי לְפִי שֹׁאֵדִם יִכּוֹל בְּשֹׁאֵר יָמִים לְעַמּוּד בִּלָּא אֲכִילַת מִנָּה וְיִהְיֶה נִיזוֹן בְּאֻרִּז וְדוּחָן וּבְשֹׁאֵר פִּירוֹת מִשְׁאִ"כ בְּסוּכָה שֹׁאִין יִכּוֹל לְעַמּוּד לֹא שִׁנֵּה ג' יָמִים וְהוּא חֵיִיב לִישָׁן בְּסוּכָה וְלִטְיִיל בֵּה, עכ"ד, וְאִי נִימָא דְּלֹא כְּהִגְרָ"א הֵא אִין הַתְּחִלָּה לְקו' דְּבִסּוּכָה נִהִי דְּאִינוּ חֵיִיב לְאֶחָד כֹּל שְׂעָה אֲבָל חֵיִיב שְׁכֵשְׁאוּכֵל יֹאכֵל בְּסוּכָה וְכַמְצוּרָא שְׁמִצְרִיִן עַל הַשְּׁחִיטָה הַגָּם שֹׁאִין חוּצָה לְשִׁחוּט אֲבָל

אכל בפסח גם כשאוכל רשאי לאכול מנה שאינה משומרת וחייב לאכול רק כזית אחד כלילה הראשון, ויעו"ש דבשאר שבתות ויו"ט אין בכלל חיוב זה, ע"ש, ומבואר דבסוכה כשאוכל חייב לאכול בסוכה ואילו מנה אין לו חיוב כלל גם כשאוכל וגם א"צ

משומרת ודלא כהרמב"ם דבעי לכתחי' משומר לכל הפסח, ודוק, ועכ"פ להאמור לעיל אזי בשבועה לא לאכול מנה כל הפסח אפשר דגם להגר"א ח"ל שבועתו ול"ד לסוכה וכדלעיל לפי שאינו מנזה לעשות והוא רק היכ"ת לקיום הלאו, ועי'.

מצודה י"א - כ'

בל יראה ובל ימצא שאור וחמץ בבתיכם

אור לארבעה עשר בודקין את החמץ פירש"י כדי שלא יעבור כל יראה וכל ימצא, והק' תו' דהא קא מצטל לי' ואין כאן כל יראה וע"כ פי' תוס' דהוא משום חששא דשמא יצא לאוכלו וחששו הכא טפי מנשאר דוכתא משום דלא בדיל מיני' כולי שמה וגם משום דהרי החמירה עליו תורה בכל יראה, ויעו"י דאפשר דזה גופא הטעם שהחמירה תורה בכל יראה כדי שלא יצא לאוכלו, אבל בדעת רש"י כתב הר"ן דמדאורי"י סגי או בצדיקה או בציטול וחכמים לא רצו לסמוך על הציטול דילמא לא יצטל כהוגן ואהכי חייבו צדיקה, ובטעמא דצדיקה ביאר הר"ן דמדאורי"י סגי או בצדיקה כדילפי' לה מקראי או בציטול, ובצדיקה אילו נמצא אח"כ לא עבר למפרע דאי נימא דעבר היה מחוייב לצטל, והטעם דאינו עובר למפרע לפי דסומכין על החזקות, וצ"ב

דמה בין זה לבין כל מי שממך על החזקה ונודע לו שעבר איסור דהוי איסור בשוגג כמבואר בפרק ח' דתרומות ויעו"ש צירוש' להדיא כן בעד שלא ידע ששיחררו רבו ובאשה שלא ידעה שגירשה בעלה, והרי הדברים ק"ו, ומה התם דהוא חזקה דמעיקרא ללא ריעותא אעפ"כ עובר כ"ש הכא דהא הי' ודאי חמץ וצדק והיה נדמה לו שלא השאיר כלום דלמה לא יעבור, ועי' מקו"ם ותשו' הגרע"א סי' ח'.

והנה בגדר דין ציטול כתב הר"ן די"א דהיינו הפקר והגם דהא הוא בלבד ולא מהני הפקר בלבד, וגם דמהו לשון עפרא, וגם הא תיקשי לר"י דס"ל בפרק אין בין המודר דהפקר לא נפיק מרשות בעלים עד דמטי לרשות זוכה דא"כ מאיכ"ל, אלא דהכא כיון שאינו ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו סגי לזה בגילוי דעתא בעלמא ויוציאו במחשבתו